

Фармацевтичний ринок УКРАЇНИ ЗА 2012 РІК

На сучасному етапі розвитку фармацевтичний ринок України є другим за обсягами серед країн СНД після Росії (за підсумками 2012 року Україна займала 12-14% ринку СНД). Український ринок включає виробництво лікарських засобів і виробів медичного призначення, оптовий і роздрібний продаж продукції через аптечні мережі, спеціалізоване зберігання, дистрибуцію, експорт та імпорт продукції.

Український ринок лікарських засобів сформований госпітальним і роздрібним сегментами. Роздрібний сегмент представлений, насамперед, аптечними мережами. У загальному обсязі продажів лікарських препаратів найбільша питома вага за підсумками 2012 року традиційно приходить на м. Київ, Донецьку, Харківську, Дніпропетровську, Одеську області, а також АР Крим. За результатами періоду, що аналізувався, у структурі продажів лікарських засобів у розрізі цінових сегментів на низький та середній сегменти припадало близько 90-92% загального обсягу реалізації (у натуральному вимірі), що є характерним для країн з низьким рівнем розвитку медицини, зокрема системи діагностики, медичного страхування тощо.

На обсяги продажів медичних препаратів також суттєво впливає традиційний фактор сезонних коливань попиту з боку населення, а саме: збільшення продажів лікарських засобів спостерігається у кінці III-го та протягом IV-го кварталів, що частково пов'язано із щорічним загостренням захворювань грипом, РВІ, іншими захворюваннями.

Протягом останніх п'яти років фармацевтичний ринок України у цілому характеризувався високими темпами росту (у середньому на 15-20% щорічно), проте у 2010-2011 рр. спостерігалось несуттєве уповільнення цієї динаміки. При цьому слід зазначити, що рівень споживання лікарських засобів на душу населення залишається досить низьким (витрати на медичні препарати займають 4-5 місце у загальній структурі витрат домогосподарств України близько 60 дол. США на рік) у порівнянні з європейськими країнами.

Загальний обсяг фармацевтичного ринку України за результатами 2012 року склав 31,7 млрд. грн., що на 16,9 в. п. перевищує результати 2011 року. При цьому, у натуральному вимірі обсяг ринку становив 1,96 млрд. умовних упаковок, що на 4,5 в.п. перевищує аналогічний показник 2011 року, тобто спостерігається подальша тенденція помірному росту обсягів продажів (Рисунок 2.1). Слід зазначити, що у періоді, що аналізувався, основним чинником позитивної динаміки, поряд з традиційною інфляційною складовою, виступав фактор заміщення (тобто несуттєве переміщення попиту у середній та високий цінові сегменти).

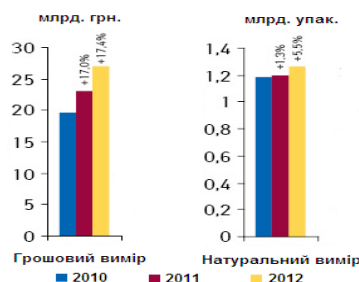

Рисунок 2.1. Динаміка розвитку фармацевтичного ринку України за 2010-2012 рр.

Джерело: дані Компанії SMD (Support in Market Development) та Аналітичного порталу аптека.ua

На госпітальний сегмент ринку припадає не більше 10% від загального обсягу продажів в Україні. Необхідно зазначити що госпітальний сегмент є досить чутливим до стану виконання державних цільових програм розвитку та підтримки системи охорони здоров'я.

У загальному обсязі продажів фармацевтичної продукції в Україні за результатами 2012 року (у натуральному вимірі) на лікарські засоби традиційно припадало близько 65%, на вироби медичного призначення – близько 30%, решта – на косметичну продукцію. У звітному році істотних змін у структурі ринку, у розрізі вітчизняних та іноземних лікарських засобів не відбувалось. Так, питома вага українських препаратів у натуральному вимірі становила близько

65% (один з найбільших показників серед країн СНД). При цьому, у грошовому вимірі на українську продукцію припадає 31% загальних продажів (+2% у порівнянні з 2011 роком).

Необхідно зазначити, що поточна ринкова ситуація в Україні ідентична основним трендам, які спостерігаються на фармацевтичному ринку СНД. Так, продажі лікарських засобів у країнах СНД у 2012 році зросли на 16,5% у порівнянні з 2011 роком (за даними аналітичної компанії «IMS Health», Росія). При цьому на Росію приходилось близько 70% від всіх продажів. У ТОП-5 найбільших компаній за часткою ринку СНД увійшли такі компанії як: Novartis, Sanofi, Berlin Chemie, Takeda, Gedeon Richter.

У 2012 році український фармацевтичний ринок залишався імпортозалежним. Протягом року, що аналізувався, спостерігалось збільшення обсягів імпорту фармацевтичної продукції в Україну, що пов'язано з відновленням активності основних компаній-дистриб'юторів, стабілізацією валютних курсів та деяким збільшенням попиту на лікарські засоби з більшою доданою вартістю. Основними імпортерами залишаються такі країни, як: Германія, Індія, Франція, Угорщина, Італія, Словенія та інші країни.

За даними Державної служби статистики України, за результатами 2012 року імпорт фармацевтичної продукції в Україну становив близько 3,3 млрд. дол. США, що майже на 15% перевищує результат 2011 року. На ТОП-10 країн, які поставляють фармацевтичну продукцію в Україну, припадало близько 70% всього імпорту (у натуральному та грошовому вимірах).

За підсумками 2012 року дистриб'юторами, які стабільно утримують ринкові позиції з імпорту фармацевтичної продукції в Україну, були наступні підприємства: ТОВ «БадМ», ТОВ СП «Оптіма-Фарм» Лтд, ПАТ «Альба Україна», ТОВ «Фра-М», ТОВ «Вента ЛТД» та інші компанії (на 10 найбільших імпортерів - близько 90% загального обсягу імпорту). Основними іноземними компаніями-виробниками, продукція яких представлена на українському ринку залишаються: «Berlin-Chemie/Menarini Group» (Німеччина), «KRKA» (Словенія), «Sanofi-aventis» (Франція) «Gedeon Richter» (Угорщина), «Sandoz» (Швейцарія).

На сьогодні промислове виробництво фармацевтичної продукції в Україні здійснюють близько 120 підприємств. Найбільшими українськими виробниками фармацевтичної продукції є: ПАТ «Фармак», «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», Корпорація «Артеріум» («Київмедпрепарат», «Галичфарм»), Корпорація «Стірол», «Дарниця», «Здоров'я», «Лекхім» тощо. На частку п'яти основних компаній-виробників припадає більше 50% виробленої у країні продукції.

Протягом останніх років українські підприємства-виробники фармацевтичної продукції поступово продовжували нарощувати обсяги експортних поставок. Так, за підсумками 2012 року експорт готових лікарських засобів вітчизняного виробництва склав 243 млн. дол. США (+24,8% у порівнянні з 2011 роком).

Географія експортних поставок традиційно представлена насамперед країнами СНД (Узбекистан, Росія, Казахстан, Білорусь, Азербайджан). Концентрація експорту фармацевтичної продукції українського виробництва до країн СНД пов'язана з дією жорсткої системи контролю якості продукції на європейських ринках, а також з необхідністю наявності у виробників відповідних GMP сертифікатів. Найбільшими українськими виробниками, які експортують свою продукцію є: ПАТ «Фармак», Корпорація «Артеріум», Корпорація «Здоров'я», ПАТ НВЦ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», Фармацевтична компанія «Дарниця» та інші виробники.

Дослідження рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» свідчать, що структура сировинної бази українських підприємств-виробників залишається поки що залежною від імпортних поставок основної сировини та матеріалів (що прив'язує як структуру собівартості, так і рівень відпускних цін до коливань курсу національної валюти відносно долара та євро). При цьому, сировина та матеріали українського виробництва представлені насамперед допоміжними матеріалами.

З основних тенденцій розвитку фармацевтичного ринку України необхідно також відзначити збільшення українськими підприємствами частки у структурі виробництва лікарських засобів, які відносяться до групи препаратів з більшою доданою вартістю (у т.ч. препарати-дженерики), що було зумовлено частковим переміщенням попиту у середній та високий цінові сегменти, що у свою чергу сприяло зростанню середньозваженої вартості однієї упаковки лікарських засобів у 2012 році.

Крім того, у рамках поетапної модернізації українські компанії впроваджують сертифікацію виробничих потужностей у відповідності до стандартів Виробничої практики GMP ЄС (міжнародні стандарти й правила, які регламентують організацію виробництва й контроль якості фармацевтичної продукції на всіх стадіях технологічного процесу). На думку рейтингового агентства, з однієї сторони наявність GMP сертифікатів підвищує конкурентоспроможність лікарських засобів та фактично є допуском української фармацевтичної продукції на більш розвинені ринки, з іншого боку, модернізація виробництва за вимогами даних директив потребує здійснення значних капіталовкладень, що суттєво обмежує обсяг вільних грошових потоків підприємств. Крім того, це призводить до збільшення собівартості і, як наслідок, росту цін на продукцію, що експортується.

Окремі аспекти державного регулювання фармацевтичного ринку України

В цілому слід зазначити, що протягом 2012 року спостерігалось суттєве посилення державного регулювання та контролю за діяльністю українського фармацевтичного ринку, яке впроваджувалось введенням у дію низки нормативно-законодавчих актів:

- У серпні 2012 року уряд підписав з провідними українськими виробниками «Меморандум порозуміння» щодо зниження цін на окремі групи лікарських засобів, а також розширив перелік лікарських засобів, ціни на які регулює держава. До загального списку було додано ще 55 препаратів, тобто на сьогодні загальний перелік становить 270 найменувань. У відповідності до вищезазначених нормативних актів виробники були вимушені встановлювати граничні оптово-збутові надбавки на рівні не вище 25% від вартості закупки, для роздрібною торгівлі – не вище 12%.

Крім того, у травні 2013 року профільне Міністерство підготувало відповідний законопроект щодо розширення вищезазначеного переліку лікарських засобів.

- Постановою КМУ від 25.05.2012 р. №340 «Про реалізацію пілотного проекту щодо запровадження державного регулювання цін на лікарські засоби для лікування осіб з гіпертонічною хворобою» уряд планує впровадити систему реімбурсації тобто часткового відшкодування вартості лікарських засобів за рахунок державних коштів з одночасним обов'язковим зниженням з боку виробників граничних оптово-відпускних цін на відповідні групи препаратів.

Пілотний проект фактично запрацював у II півріччі 2012 року. На I етапі впровадження було знижено ціни на препарати для лікування гіпертонічних хвороб шляхом встановлення їх граничного рівня. Відповідно у перші місяці спостерігалась позитивна динаміка збільшення споживання препаратів, включених до проекту, проте більш помітне зростання продажів відбулось наприкінці 2012 року, коли запрацювала система часткового відшкодування їх вартості державою.

На часткове відшкодування вартості препаратів, включених до Пілотного проекту, з Державного бюджету на 2013 рік передбачено 191,6 млн. грн. Згідно з даними профільного Міністерства, станом на 22.03.2013 р. у вигляді субвенцій було отримано 30,4 млн. грн., з яких було освоєно лише 4,2 млн. грн. Таким чином загальний рівень освоєння виділених коштів у регіонах України склав 13,5%.

На сьогодні, для забезпечення більш ефективного функціонування пілотного проекту необхідні: розробка і впровадження критеріїв включення препаратів до списку, вартість яких повинна повністю або частково відшкодовуватися державою; вдосконалення методики розрахунку граничних рівнів оптово-відпускних цін на препарати, які включені у пілотний проект; розширення переліку лікарських засобів, на які буде поширюватися відшкодування вартості.

- Згідно з Постановою КМУ від 08.08.2012 р. № 793 (зі змінами та доповненнями) з 15 лютого 2013 року фармацевтичні препарати не можуть бути імпортовані в Україну без підтвердження відповідності умов їх виробництва вимогам належної виробничої практики (GMP).

Як і прогнозувалось агентством раніше вищевказані зміни у законодавчому регулюванні фармацевтичного ринку вже у короткостроковій перспективі обумовили скорочення імпорту окремих груп закордонних препаратів, які користуються значним попитом на вітчизняному ринку. Крім того, на сьогодні система охорони здоров'я України характеризується вкрай низьким рівнем державного забезпечення населення лікарськими засобами. Якщо у розвинутих європейських

країнах частка державного забезпечення становить 60-80%, то в Україні лише 10-15%, таким чином подальша дія вищезазначеної постанови може призвести до загострення дефіциту на деякі види препаратів (зокрема, такі, що на сьогодні не мають аналогів на внутрішньому ринку).

- Протягом I та II півріччя 2012 року уряд продовжував впроваджувати програму з поступової ліквідації аптекних кіосків в Україні. За даними МОЗ на кінець III кварталу 2012 року по всій території країни функціонував 1161 кіоск (станом на 01.01.2012 р. – 2 147 од.). Основною мотивацією уряд відзначає значну кількість порушень законодавчих норм у роботі саме аптекних кіосків. З іншого боку, закриття аптекних кіосків може знизити рівень доступності лікарських засобів для населення, насамперед у невеликих містах та селах. У періоді, що аналізувався, скорочення кількості кіосків не чинило негативного впливу на загальну динаміку продажів, оскільки було компенсовано розширенням аптекної мережі в країні.
- Наказом профільного Міністерства від 27.12.2012 за №1130 було затверджено Порядок проведення підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам GMP. Порядок було розроблено у рамках дії Закону України «Про лікарські засоби», а також з урахуванням вимог директив Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу.
- У грудні 2012 року набув чинності Наказ Міністерства охорони здоров'я від 06.11.2012 р. № 876 «Про затвердження Переліку лікарських засобів, заборонених до рекламування, які відпускаються без рецепта».
- Уряд Російської Федерації може у короткостроковій перспективі ввести обмеження щодо державних закупівель лікарських засобів зарубіжного виробництва з метою стимулювання національного фармацевтичного виробництва (за даними Міжнародного ділового центру «Росія у СОТ»). На думку агентства, введення протекціоністських заходів з боку Росії може негативно вплинути на показники діяльності найбільших виробників країн СНД (у т.ч. України), що обумовлено тим, що Росія є достатньо ємним ринком збуту для вищевказаних підприємств.

Перспективи розвитку фармацевтичного ринку України

На думку рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг», у 2013 році на фармацевтичному ринку України буде спостерігатися збереження та поступове зростання обсягу ринку, причому, якщо у 2011 році – I півріччі 2012 року основною складовою зростання ринку був ціновий фактор, то у поточному році спостерігатиметься поступове зменшення інфляційної складової.

Крім того, позитивну динаміку буде забезпечено збереженням потенціалу розвитку ринку, що обумовлено недостатнім рівнем споживання лікарських засобів на душу населення (у порівнянні з країнами Європи), а також низькою еластичністю попиту на лікарські засоби.

Як і раніше, агентство прогнозує у середньостроковому періоді подальше посилення державного регулювання та контролю фармацевтичної галузі України.

Ми очікуємо, що у поточному році українські фармацевтичні компанії можуть зіштовхнутися з аналогічними проблемами, які були характерні для 2009-2012 рр., а саме: високою вартістю кредитних та інвестиційних ресурсів, необхідних для реалізації проектів розвитку та розширення виробничих потужностей, що на тлі посилення конкуренції на ринку може призвести до загострення дефіциту обігових коштів фармацевтичних підприємств.

Сьогодні, на фоні нестабільності на зовнішніх фінансових ринках, ряд провідних українських банків суттєво скорочує обсяги кредитування корпоративного та реального секторів економіки.

Крім того, до основних ризиків, які у короткостроковий період можуть обмежувати розвиток українських підприємств-виробників, слід віднести: посилення конкуренції з боку іноземних компаній; подальше зростання собівартості, здорожчення виробничого процесу у цілому; необхідність здійснення значних капіталовкладень; збільшення податкового навантаження, проблеми, пов'язані зі своєчасним відшкодуванням ПДВ тощо.

Огляд підготував:

Олексій ЧОРНОРОТОВ, начальник відділу корпоративних рейтингів агентства «Кредит-Рейтинг»

Наведені в документі думки висловлені з урахуванням ситуації на дату виходу матеріалу. Компанія залишає за собою право вносити або не вносити в цей матеріал зміни без попереднього повідомлення. Документ носить виключно ознайомлювальний характер; він не є пропозицією або порадою з купівлі або продажу цінних паперів і не повинен розглядатися як рекомендація подібного роду дій. Приведена інформація і думки складені на основі публічних джерел, які визнані надійними, проте за достовірність наданої інформації ТОВ "Кредит-Рейтинг" відповідальності не несе. Зважаючи на вищесказане, не слід покладатися виключно на зміст цього документу замість проведення незалежного аналізу. Компанія та її співробітники не несуть відповідальності за використання цієї інформації, за прямий або непрямий збиток, що настав внаслідок використання цієї інформації, а також за її достовірність.

Поширення, копіювання і зміна матеріалів Компанії не допускається без отримання попередньої письмової згоди Компанії. Додаткова інформація надається на підставі запиту.

© 2013 ТОВ «Кредит-Рейтинг». Усі права захищено.